

Kom inte hit och försök lära oss något nytt!

En ung, nyutbildad bibliotekarie började glädjestrålade sitt första jobb som semestervikarie i somras.

I spänd förväntan steg hon in i den lilla stadens huvudbibliotek, bekantade sig med sina nya kollegor och började sätta sig in i bibliotekets rutiner. En av de första dagarna fick hon vid det heliga 10-kaffet följande råd, sanktionerat av hela den församlade bibliotekspersonalen.

”Du är välkommen hit men vi vill inte höra talas om en massa nymodigheter som du lärt dig på Bibliotekshögskolan. Här jobbar vi som vi alltid gjort. Lär dig våra rutiner och skaffa dig praktiska erfarenheter om vad det innebär att jobba på ett bibliotek, innan du börjar ge oss goda råd, hur vi skulle kunna förbättra våra arbetssätt. Vi vill inget veta av dig, vi vet hur man jobbar på ett bibliotek!”

Jag har träffat många nyutexaminerad, förhoppningsfulla bibliotekarier som säger sig ha upplevt samma sak. På detta bibliotek var man bara ärlig nog att också officiellt sätta ord på de attityder som många unga möter på sitt första jobb.

Jag träffar också många kommunpolitiker som menar att det största problemet med biblioteket är personalens konservatism. De frågar mig varför bibliotekarier är så rädda för allt nytt och varför de alltid vill reducera öppettiderna som den enda metod de kan komma på, när man efterlyser effektivisering och rationaliseringar. Har ni inga andra metoder eller idéer inom biblioteksväsendet, frågar man mig. Min naturliga instinkt när jag hör kritik av detta slag är att ställa mig på försvarets sida. Börja tala om folkbibliotekens ekonomiska kris och hur urarmat och klämt mellan de tre heligheterna ”vård, skola, omsorg” som det befinner sig i dag.

Men samtidigt blir jag bestört och bekymrad. Om den professionella tonen i bibliotekens fikarum utvecklats så som mina unga kollegor beskrivit, är bibliotekens problem inte bara ekonomiska. Har vi som är chefer sett till att få fram resurser så att personalen fått möjlighet att utvecklas och vidareutbildas så att de inte upplever de nyutbildade som ett hot? Är det så att politikerna tappat intresset för biblioteken som tillåtits sköta sig själva, fastställa öppettider och inriktning utan krav och styrning av dem som har som sin uppgift att vara medborgarnas företrädare?

Om politikerna abdikerat från sin roll att utstaka bibliotekens mål och inriktning och slutat utkräva resultat och förbättringar, finns ju risken att bibliotekspersonalen sköter biblioteken som sitt eget revir, där inte alltid besökarnas behov står i förgrunden. Organisationer som stänger in sig, undviker insyn och påverkan av andra med annorlunda idéer än de etablerade, är farligt ute tror jag.

I detta nummer av Framsidan låter vi olika röster komma till tals om distributionsstödet till biblioteken. Många menar att det inte borde räknas som ett biblioteksstöd utan benämnas för vad det är, ett stöd till förlagen och författarna. Flera menar att det bidrar till att konservera folkbibliotekens verksamhet. Distributionsstödet är en del av de stöd till folkbiblioteken som tar sin utgångspunkt i ett vakthållande av det svenska språket och litteraturen och som ger positiva effekter i förlagens ekonomiska redovisningar. Att sänka bokmomsen från 25 procent till 6 procent var ett försök i samma riktning. Detta har varit positivt för läsarna och förlagen; vi köper böcker som aldrig förr. Men det är den redan bok-

läsande allmänheten, det vill säga fler kvinnor än män och fler högutbildade än lågutbildade, som har glädje av denna reform visar Bokpriskommissionens utvärdering. Hur är det med distributionsstödet till folkbiblioteken, är det ett ytterligare stöd till samma grupp?

Huvudsyftet med distributionsstödet och bokmomsreformen var ju att bredda läsvanorna. Resultatet har blivit fler, billigare och bättre böcker till dem som redan läser, men räcker det? Bibliotekets roll för att bredda läsvanorna, hur ser den ut och hur skulle den kunna förbättras? Vilken roll har distributionsstödet för vårt läsfrämjande arbete?

Var med och diskutera!

Lena Skoglund

Förvaltningschef
Regionbibliotek Västra Götaland

framsidan

redaktion

ansvarig utgivare Lena Skoglund
lena.skoglund@vregion.se

redaktör Ann-Charlotte Hammarén
ann-charlotte.hammarén@vregion.se

redaktionsgrupp Ann-Charlotte Hammarén
Lena Skoglund
Ann-Marie Evers

bildhantering Finn Hensner

omslagsbild Holger Staffansson

tryck Litorapid media AB
Göteborg

Regionbibliotek Västra Götaland
Regionens Hus
405 44 Göteborg
Tel 031-7051680
www.bibl.vregion.se

innehåll

ledare — Kom inte hit och försök lära oss något nytt!	
intervjun — Nyttänkande behövs	4
fakta — Litteratur & distributionsstöd	6
tyck till — Hyllmetrar med utlånade böcker	8
tyck till — Välja själv	10
tyck till — Lämnar poesin	11
inblick — Det intressanta redan köpt	12-13
synpunkt — En dag finns en läsare	14
kulturrådet — Prova nya vägar	15
politik — Om alternativ och ansvar	16
utblick — Ideas from idea store	17-19
krönika — Varför älskar inte biblioteken....	20
sista ordet	21

Nytänkande behövs

”Bibliotekslagen formulerad som en rättighetslag och en kritisk granskning av allt statligt stöd till biblioteken.”

Christina Persson, ny chef för Göteborgs stadsbibliotek, har många åsikter om svensk bibliotekspolitik.

Text och foto Ann-Charlotte Hammarén

Bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsen ska samverka. Kommuner och lands-ting bör anta planer för biblioteks- verksamheter.” Så lyder förslaget till ny pa- ragraf i bibliotekslagen. Enligt Christina Persson är det så långt man kunnat sträcka sig för att de skeptiska ska låta förslaget gå igenom. Hon hävdar att formuleringen egentligen är väldigt suddig och därför inte säger särskilt mycket. Förutom att kommu- nen inte vill ha lagar, tillägger hon.

– Och så kan man ju alltid hänvisa till lagen om någon försöker förhindra samver- kan vilket i och för sig inte är särskilt troligt. Men lagen säger inte att vi ska samverka över biblioteksgränser.

Eller kan det handla om en språklig miss- uppfattning, frågar hon sig. Lagen ger i vil- ket fall, enligt henne, ingen definition om vad man menar med vare sig biblioteks- planer eller samverkan vilket gör att den saknar egentlig betydelse. Hur skulle hon då vilja att den såg ut?

– Hela bibliotekslagen formulerad som en rättighetslag där man utgår från att män- niskor har rätt till och tillgång till informa- tion och litteratur efter sina behov. Exem- pelvis står det skrivet i lagen att funktions- hindrade ska få särskild uppmärksamhet istället för att de ska ha tillgång vilket borde vara naturligare. Man får inte glömma bort att biblioteksverksamheten bör utgå ifrån medborgarnas behov istället för som det var förr; att biblioteket försökte forma medbor-

ger inte nej till distributionsstödet. Däre- mot bör man tänka igenom vad man uppnår med stödet och inte ta för givet att distributionsstödet ökar läsupplevelsen. Man kanske ska ta en titt på allt statligt stöd till folkbiblioteken och till Region- biblioteket och fråga sig om man kan an- vända pengarna på andra sätt.

Och vad anser du om distributionsstödet?

– På ett sådant här stort bibliotek som Göteborgs stadsbibliotek finns användare som söker all sorts litteratur och information. Vi kan därför svälja väldigt mycket smal litteratur och vi köper in det mesta av den litteratur som vi får från Kultur- rådet ändå. Så det mesta kan vi sprida vi- dare till stadsdelsbiblioteken.

– Vad distributionsstödet vill komma åt är ju att de litteraturstödda böckerna ska finnas över hela landet. Men om syftet med distributionsstödet är att stötta biblioteken eller främja läsandet så finns det ju bättre sätt än att skicka ut böcker. Ytterst handlar bibliotekens verksamhet om att underlätta mötet mellan människa och text och inte i första hand att sprida en viss typ av littera- tur. Man ska inte blanda ihop distribu- tionsstödet med läsupplevelsen.

Men hur skulle man från nationell nivå kunna stötta läsupplevelsen?

– Det finns en mängd olika litteratur- pedagogiska metoder som man skulle kunna utveckla. De mer traditionella såsom bok- prat och litteraturpresentationer når ofta endast de redan frälsta, så det krävs även metodutveckling på området. Men jag sä-

ger inte nej till distributionsstödet. Däre- mot bör man tänka igenom vad man uppnår med stödet och inte ta för givet att distributionsstödet ökar läsupplevelsen. Man kanske ska ta en titt på allt statligt stöd till folkbiblioteken och till Region- biblioteket och fråga sig om man kan an- vända pengarna på andra sätt.

– Exempelvis skulle man kunna minska distributionsstödet och istället öka ande- len projekt pengar. På det sättet skulle man ha möjlighet att anpassa stödet efter lokala behov. Många behov är universella men be- hoven ser ändå annorlunda ut i Gullspång än vad de gör i Göteborg. Folkbiblioteket måste vara angeläget, lokalt för att använ- das.

Skulle kommunbiblioteken kunna profi- lera sig på annat sätt om de nationella initiativen såg annorlunda ut? På vilket sätt skulle folkbiblioteken kunna avlas- tas?

– Pengar betyder alltid mycket. Möjlig- heterna att tillgängliggöra information ser ju helt annorlunda ut idag än för femtio år sedan. Men den informationstekniska ut- vecklingen kostar pengar. Om besluten tas någon annanstans än på biblioteken kan de träffa fel.

– När det gäller avlastning borde vissa saker dock kunna göras centralt, såsom upphandling av medier och vissa IT-tjän- ter.

Man bör tänka igenom vad man uppnår med stödet och inte ta för givet att distributionsstödet ökar läsoplevelsen, anser Christina Persson.

Vad är kommunbibliotekens styrka?

– Folkbiblioteken är en del av lokalsamhället och kan i bästa fall stärka den lokala identiteten och spegla de lokala behoven. Tidigare köpte man in böcker utifrån vad man trodde att folk ville läsa istället för att utgå från vad de verkligen ville ha. Det finns ett större lyssnande öra gentemot användarna idag.

Utifrån dina erfarenheter från högskolevärlden, såväl som prefekt som doktorand, hur tror du samverkan bäst skulle kunna se ut mellan folkbiblioteken och forsknings/högskolebiblioteken?

– Det beror på ort, om man har studenter eller distansstuderande och på studenternas möjlighet att få det stöd de behöver. Lättast är att biblioteken sinsemellan kommunicerar med varandra. När det gäller att serva distansstuderande som besöker folkbiblioteket ligger det en poäng i att ta reda på vilken service de får via sitt högskolebibliotek. Distansstuderande har ju tillgång till databaser som de kanske inte klarar av att söka i själva. Då bör det lokala

folkbiblioteket kunna stå till tjänst anser jag. Där måste bibliotekarierna få denna kompetens som måste utvecklas på biblioteken. När jag arbetade i Borås hade jag det privilegiet att kunna gå in i hur många databaser som helst, allt från mitt arbetsrum. Om jag var en vanlig Boråsmedborgare varför skulle jag då inte få samma service via folkbiblioteket?

– Det pratas mycket om samverkan. Först måste man ta reda på hur andra arbetar, exempelvis vad de lämnar för service? Och man måste våga ifrågasätta – ska vi fortsätta på samma spår?

Och när det gäller de olika instanserna ?

– Folkbiblioteket ska utformas utifrån lokala behov som har olika karaktär. Det finns exempelvis en risk att man förlorar de lokala perspektiven vid stora upphandlingar. Jag vill slå ett slag för att vi måste börja diskutera rollfördelningen. Man kan utgå från förändringen efter 1994 när Internet slog igenom och fundera över vad de olika instanserna bör göra utifrån denna förändring eftersom informationsförsörjningen och sättet att hitta och söka information ser så an-

norlunda ut på grund av Internet. När man diskuterar detta måste man också inse att användarna ser olika ut och anpassa verksamheten därefter. Och inte minst tänka igenom vilka delar som skulle fungera effektivare om de sköttes på central nivå.

– Att fortsätta skicka ut litteraturstödda böcker är att tänka i motsatt riktning. Det är en svår uppgift för någon som sitter centralt att se de lokala behoven. Att för rättvisans skull skicka samma böcker till kommuner i hela landet är att tänka fel!

– Om man ersätter stödet med något annat stöd kan man lägga ned distributionsstödet.

– Men jag vill inte att diskussionen ska landa på om man ska lägga ned distributionsstödet eller inte utan istället att vi frågar oss hur det bästa stödet skulle kunna se ut. Vi borde ställa oss frågan kan vi inte göra på annat sätt?

FAKTA: LITTERATURSTÖD

Syftet med litteraturstödet är att främja kvalitet och mångsidighet i bokutgivningen så att läsarna garanteras ett brett urval av god litteratur. Litteraturstödet är i huvudsak ett efterhandsstöd, vilket innebär att man söker stöd när boken kommit ut. Stödet avser med vissa undantag litteratur på svenska och kan sökas av förlag eller annan utgivare som är verksam i Sverige. Normalt måste en bok ha tryckts i 1000 exemplar för att komma ifråga för stöd. För lyrik, dramatik, aforismer och essäer räcker det med 500 exemplar. Beslut om stöd fattas av en arbetsgrupp med sex ledamöter som sammanträder sex gånger per år. Gruppen gör en bedömning med utgångspunkt från bokens litterära kvalitet. Anslaget om litteraturstöd uppgår 2004 till ca 45, 7 miljoner kronor.

Bakgrund till att man införde litteraturstödet 1975

Upphävandet av de fasta bokpriserna 1970 och oron för ökande kommersialisering i branschen var ett skäl till att stödet infördes. Konstruktionen ska säkra tillgången till ett brett urval av kvalitets titlar och samtidigt ha en prisdämpande effekt. En utvärdering har visat att förlagen är mycket nöjda med stödet och att det för många förlag är en förutsättning för att det ska finnas en utgivning av kvalitetslitteratur.

FAKTA: DISTRIBUTIONSSTÖD

En bok som beviljats litteraturstöd får automatiskt också distributionsstöd, vilket innebär att de litteraturstödda titlarna ska distribueras i 295 exemplar till kommunbibliotek. Syftet med distributionsstödet är att den enskilde medborgaren ska få tillgång till en bred och kvalitativt värdefull bokutgivning på biblioteken. Stödet innebär att förlagen ska distribuera ett exemplar av varje boktitel, som de får litteraturstöd för, till folkbiblioteket i varje kommun som i sin tur får böckerna gratis. Förlaget får 50 procent av bokens förlagsnettopris som ersättning för de levererade böckerna. Biblioteken förväntas verka för att böckerna når ut till läsarna.

Bakgrund till att man införde distributionsstödet 1999

Ända sedan 1968 års litteraturutredning har man i en rad olika statliga bokutredningar liksom i den litteraturpolitiska debatten diskuterat och kommit med förslag om olika former av distributionsstöd med koppling till litteraturstödet.

1997 års bokutredning konstaterade att flertalet av de titlar, som fick litteraturstöd, hade svårt att nå ut till såväl bibliotek som bokhandel. Den konstaterade också att det var de minsta förlagen som hade svårast att nå ut med sin utgivning. Riksdagen beslutade därför på grundval av en regeringsproposition 1998 att komplettera litteraturstödet med ett distributionsstöd.

FAKTA: ur BÄSTSÄLJARE OCH HYLLVÄRMARE Rapport från Statens Kulturråd

"Rapporten visar att tillgången till litteraturstödda böcker har ökat markant på de undersökta biblioteken efter distributionsstödet införande. Tidigare var det inte alls självklart att biblioteken köpte in just de titlar som fått litteraturstöd. Men även efter distributionsstödet införande saknas somliga av de litteraturstödda titlarna på biblioteken. Orsakerna är flera; ibland hinner inte biblioteken ta hand om de böcker som levereras, ibland avstår biblioteken medvetet från att utrusta och katalogisera böckerna."

"Utlåningen av litteraturstödda titlar har ökat, såväl i antalet titlar som i antal exemplar. Men av alla litteraturstödda titlar som nu finns i bibliotekens bestånd är det en större andel än innan distributionsstödet införande som står outlånade."

"Om man betraktar utlåningen kommun för kommun kan man se att noll- och fåutlåningen har ökat i de stora kommunerna från omkring 15-20 procent till ungefär 30 procent, medan den i små kommuner kunde vara upp till 55 procent före distributionsstödet införande och ända upp till 85 procent åren 1999 och 2000."

"Det tycks som att en större andel än tidigare av de litteraturstödda titlarna i bibliotekens bestånd inte lånas ut alls eller mycket lite sedan distributionsstödet införande. Särskilt drabbade är diktsamlingar. Men distributionsstödet tycks trots allt ha fått till effekt att en större andel av det totala antalet litteraturstödda titlar per år når fram till åtminstone någon låntagare. Ett större antal litteraturstödda titlar lånas ut och fler lån av litteraturstödda titlar görs sedan distributionsstödet införts."

"I intervjuer med bibliotekspersonal har det framkommit att distributionsstödet på flera håll upplevts som något betungande. I synnerhet på små bibliotek, där inköpen av litteraturstödda titlar tidigare inte varit så omfattande, blir tillskottet på omkring 800 titlar om året påtagligt. Nästan ingen har, på grund av att andra löpande uppgifter måste gå före, kunnat arbeta aktivt med de stödda böckerna. Inte heller Kulturrådet har haft personal eller ekonomiska resurser att förse biblioteken med informationsmaterial eller på annat sätt underlätta deras arbete med distributionsböckerna."

"Intervjuerna visar att man på flera bibliotek är kluven till distributionsstödet. Man frågar sig om fördelarna med att få ett breddat utbud är värda priset som hanteringen av böckerna kostar i extra arbete. Fördelen är att man kan täppa igen de luckor som tidigare funnits och öka bredden i beståndet väsentligt. En nackdel är att biblioteken överlastas med böcker som aldrig kommer att lånas ut och som bara tar plats i hyllorna och på de stora biblioteken får man en massa böcker som man redan har eller skulle vilja ha tidigare än när Kulturrådet kan leverera dem. Det går inte att vänta ett halvår på att Kulturrådet ska besluta om stöd och sedan administrera distributionen – det andra exemplaret man nu får har man ingen användning för."

"Från något bibliotek har framförts önskemål om att få den summa pengar som motsvarar värdet av ett exemplar av ett års litteraturstödda titlar istället för böckerna. Om man leker med tanken att detta faktiskt skulle vara ett möjligt alternativ för en kommun, skulle man exempelvis kunna tänka sig en lösning där kommunen får ansöka om pengarna och inrätta läsrådjande projekt med böcker som man väljer från listan över litteraturstödda titlar. Stödet skulle kunna villkoras på samma sätt som inköpsstödet, det vill säga att stödet utbetalas bara under förutsättning att kommunen inte sänkt det ordinarie inköpsanslaget från föregående år och att biblioteket har åstadkommit en projekt eller verksamhetsplan, som av Kulturrådet bedöms stödvärd. En vinst med detta skulle vara att biblioteket skulle få köpa fler exemplar av de böcker de vet med sig att de har efterfrågan på. Böckerna skulle kunna köpas så snart beslut om stöd har fattats. Därmed skulle böckerna komma till biblioteket ett par månader snabbare än med leveransen av distributionsstödet. En nackdel är att man med denna valmöjlighet skulle tumma på den demokratiska principen om lika tillgång i hela landet till de litteraturstödda böckerna. Kanske är förslaget ändå värt att skärskådas som alternativ till att vissa bibliotek ändå väljer att inte införliva alla de utsända böckerna i sina bestånd."

"Ett problem har varit hanteringen av böckerna på biblioteken i form av plastning och utrustning. Kanske kan distributionsstödet utvidgas till att förutom leveransen av de litteraturstödda titlarna även omfatta ett bidrag till hanteringen av dessa böcker på biblioteken."

T. JAG, C. JAG, TIMBRINGEN
KIKET OCH FABRIKEN MINN
T. KIM: DIKTER
DENNYSS BELISALIND
FLICKAN I FÖNSTRET
DENNIS TRASDOCKA
Sallet hallon
jhonny & hunden per
den trasiga handen

LIRE LANGON
657RJK
SAGAN OM DEN LILLA RINGEN
ETERNAL SUNSHINE
TELEVINKENS VÄRLD
KAKAN, JANNE & JAG
TJUVEN OCH TJUVENS SON

KILLEN OCH RÅDE ALIT
RK654 - 88KLE
ETERNAL SUNSHINE OF
THE SPACED 1992
CHIPPEN DIKTER
RUBY "TJA" KIMES
CORNELIA FERM
TA MIG HÄR IFRAN
LALALALALA

jag kan kissa johanna
knubben & kim
jag är inte rädd

MR CO
JAG KAN NAG
LISA BE
ROTTE
olog sh

JAG SKULLE
BEHÖVA HJÄLP
MED ATT SÖKA
I EN DATABAS

BIBLIOTEK

Oute

Hyllmetrar med utlånade böcker

Ann-Marie Evers
bibliotekschef Falköpings kommun
Invånarantal: 31 000
6 filialbibliotek

Vad tycker du om distributionsstödet?

– Jag tycker inte att det är ett riktigt bra sätt att stötta varken biblioteken eller läsandet. Det borde finnas bättre sätt. Många av de böcker vi får är antingen för udda eller för smala för oss. Det har exempelvis hänt att vi fått titlar översatta på språk som ingen i kommunen talar. Och de böcker som är attraktiva kommer flera månader för sent.

– Vi kan inte vänta in de populära böckerna, även om vi vet att de kommer med Kulturrådet måste vi köpa in dem själva. Hanteringen; att katalogisera, utrusta böckerna med etiketter och signum, kräver dessutom en hel del extra arbetstid, tid vi egentligen inte har. Visst får vi också böcker som lånas, men sammanfattningsvis tycker jag att satsningen från statens sida är för stor med tanke på utfallet.

Vad gör ni med de litteraturstödda böckerna?

– När böckerna kommer exponerar vi dem på en särskild hylla och skyltar att de är från Kulturrådet. Vi affischerar även med Kulturrådets egen affisch. En del böcker lånas och när de stått i hyllan ett tag får lärcentrer, gymnasiet och filialerna komma och plocka vad de vill ha.

– En del av böckerna som blir över införlivas i det ordinarie sortimentet. Men eftersom vi redan har alldeles för mycket böcker som lånas för lite är vi försiktiga med att införliva böcker som vi inte tror kommer att lånas alls. För mycket böcker i hyllorna döljer det attraktiva. Överskottet, som vi ställer undan i ett magasin, vet vi inte riktigt vad vi ska göra av.

Hur kan biblioteken stöttas på ett bättre sätt?

– Staten borde satsa mer på att utjämna skillnader mellan bibliotek med stora och små resurser. Jag inser att det finns en jämställdhetstanke bakom distributionsstödet men det skulle vara mycket effektivare med ett mer riktad stöd utifrån de behov som finns.

– En nationell biblioteksportal skulle spara mycket tid åt biblioteken. Idag gör varje bibliotek sina egna länksamlingar. Om de gjordes nationellt skulle biblioteken istället kunna koncentrera sig på att göra bra lokala länksamlingar eller digitalisera lokalt material. Vi har exempelvis en klippsamling västgötamaterial med bland annat sagor och sägner som vi gärna skulle vilja lägga ut på nätet.

– Staten borde också betala eller subventionera nationella licenser så att varje folkbibliotek kan ha ett grundbestånd av databaser. Det vore ett bra sätt att utjämna skillnader mellan folkbiblioteken. Idag är det

endast de stora biblioteken som har råd att hålla sig med dyra databaser.

– En annan viktig fråga är skolbiblioteken. Det finns en enorm ojämlikhet när det gäller elevers tillgång till skolbibliotek och biblioteksservice. Tjugo procent av grundskoleeleverna har ingen tillgång alls. Skolbiblioteken har hamnat mellan stolarna på skolverket och Kulturrådet.

– Det borde vara en nationell angelägenhet att alla elever har samma tillgång till biblioteksservice. Vill man utjämna skillnaderna mellan kommunerna ska man börja där, eftersom skolbiblioteken har stor betydelse för läsning, informationsförsörjning och lässtimulans.

– Och vill man stötta biblioteken tror jag också på mer utåtriktad verksamhet. Man skulle kunna satsa på exempelvis ett författartåg över Sveriges skolor och bibliotek.

– En sådan satsning skulle slå ett slag dels för biblioteken men lika mycket för författarna och läsandet i stort. Att själva ordna författarbesök är dyrt för ett mindre bibliotek.

På vilka områden skulle ni ha hjälp av samverkan?

– Jag tror att olika former av samverkan blir väldigt viktigt för biblioteken framöver. I gamla Skaraborg har vi ett samarbetsprojekt med elva kommuner och Skövde högskola. Vi diskuterar exempelvis gemensam fortbildning.

– Service till småföretag tror jag också är ett bra område att samverka kring liksom gemensam upphandling av medier; något Falköpings bibliotek redan beslutat inleda med Skara, Tidaholm och Götene bibliotek.

Text: Ann-Charlotte Hammarén

**NU HAR
SVERIGES
BIBLIOTEK
FÅTT 327
HÉLT NYA
BÖCKER.
TRÉVLLIG
LÄSNING!**

KULTURRÅDET

Affisch som Kulturrådet låtit producera och skickat ut till kommunbiblioteken för att användas som stöd vid marknadsföringen av de litteraturstödda böckerna.

Välja själv

Kerstin Sandqvist
biblioteks- och kulturchef Dals Ed
Invånarantal: 5000

Vad tycker du om distributionsstödet?

– Vi är ju väldigt glada åt de böcker vi får. Vi får faktiskt nästan lika många böcker som vi själva köper in så kulturrådsböckerna innebär en stor breddning för oss. En del litteratur är dock för smal för vårt bibliotek och blir inte utlånad. De böckerna skulle vi vilja ha möjligheten att lämna ifrån oss, exempelvis till Regionbiblioteket.

Behandlar ni de litteraturstödda böckerna på något särskilt sätt?

– Det mesta ställer vi ut i hyllorna. Men det skulle bli för trångt i hyllorna om vi ställde ut allt. En del diktsamlingar och facklitteratur plockar vi undan direkt. De ställer vi i ett när magasin tillsammans med andra kulturrådsböcker som stått ute i hyllorna ett tag utan att ha blivit utlånade.

– Vi skulle behöva hjälp att marknadsföra böckerna. När det gäller lyriken har vi försökt lyfta fram den i samband med den nationella Poesidagen under ett par år. Vi har då haft författarbesök och ställt ut rikligt med diktsamlingar, men utan att det har påverkat utlåningen nämnvärt.

– Hade man kunnat välja och få motsvarande summa att köpa in litteratur för hade det varit att föredra, menar Kerstin Sandqvist.

– När det gäller barnböcker och skönlitteratur och viss facklitteratur däremot är det inga problem alls. De lånas alltid ut.

Är distributionsstödet ett sätt att stötta biblioteken?

– Många tycker att vi har ett bra urval av böcker trots att vi är ett sådant litet bibliotek och det har mycket med Kulturrådets böcker att göra. Vi kan erbjuda våra med-

borgare litteratur som vi annars inte hade haft möjlighet till. Även om man kan låna via fjärrlån är det inte alls jämförbart.

– För att låna via fjärrlån måste man ju känna till att boken finns. Det som är bra med Kulturrådsböckerna är just att de finns på plats så att låntagarna kan hitta dem.

– Men det tar också mycket tid att göra i ordning böckerna. Det skulle vara bra om distributionsstödet kombinerades med ex-

tra resurser så att man kunde ta in extra personal till att göra i ordning böckerna samt få hjälp att marknadsföra dem, till exempel pengar för att ordna temadagar eller dylikt.

– Hade man kunnat välja och få motsvarande summa att köpa in litteratur för hade det varit att föredra. Då hade vi kunnat göra ett eget urval, exempelvis skulle vi kunna använda en del av pengarna åt att köpa kassetböcker och filmer. Av vårt ordinarie anslag kan vi endast satsa en väldigt liten del på dessa medier.

På vilket annat sätt skulle staten kunna avlasta biblioteket?

– Bra om staten kunde se till att alla bibliotek hade gratis tillgång till ett grundbestånd av de viktigaste databaserna. Vi klarar ju av att hålla oss med de vanligaste men det hade varit bra med ett större urval.

– Det skulle också vara bra med en bibliotekslag där det fastställdes att de allra minsta kommunerna måste ha en miniminivå när det gäller bibliotekservice. Gärna ett statligt stöd till personalen. Bibliotekarie nummer två skulle exempelvis kunna betalas av staten om kommunen inrättat en bibliotekarietjänst. Här i Dals-Ed finns exempelvis endast en knapp heltid på biblioteket. Det skulle behövas minst en till.

På vilket sätt skulle ni få hjälp via samverkan med andra?

– Vi tycker att tillkomsten av Skaras kursbibliotek har inneburit en stor förbättring vad gäller tillgång till kurslitteratur. Många som bor här läser på distans. Dalslandsbiblioteken har samarbetat under många år kring olika projekt. Vi arbetar på att utveckla samarbetet med Bengtsfors bibliotek.

– Vi har nyligen gått ihop om en gemensam server för våra biblioteksdatasystem och kommer i framtiden att försöka utnyttja varandras mediebestånd.

– Vi har börjat diskutera möjligheterna att specialisera oss inom olika områden när det gäller facklitteratur. Detta skulle innebära att vi får ut mera av våra respektive medieanslag.

Text: Ann-Charlotte Hammarén

Lämnar poesin

till lokala lyrikföreningen

Lars Jacobsson
bibliotekschef Orust kommun
Invånarantal: 15 160

Vad tycker du om distributionsstödet?

– Både och. Jag är tacksam att det kommer böcker som vi har glädje av, men det är en hel del böcker som vi i mindre kommuner har svårt att hitta läsare till.

– Större kommuner har givetvis lättare att hitta ut med de smalare böckerna än vi har. Men jag tycker ändå att det positiva överväger; att smal litteratur som vi annars inte haft hittar ut till en del låntagare. Samtidigt kan jag ibland förvånas över att en del titlar som ändå klarar sig bra får stöd. Vissa populära böcker har vi ofta hunnit skaffa innan vi får dem från Kulturrådet. Och ibland avvaktar vi med ett köp som vi annars hade tänkt göra eftersom vi vet att boken ändå kommer via distributionsstödet.

Vad gör ni med böckerna ni får från Kulturrådet?

– Allt går inte ut i biblioteket. En stor del av de böcker vi får gör vi bara i ordning och skyltar med. Här skulle vi kunna göra betydligt mer, men vi har valt att prioritera andra saker. Med den tidsbrist och slimmade organisation som vi har är det svårt att avsätta så mycket mer tid åt de litteraturstödda titlarna. En enkel sak som vi ska göra till hösten är att lämna poesin till den lokala lyrikföreningen.

Hade staten kunnat stötta biblioteken på annat sätt än via distributionsstödet?

– Det hade varit bättre om vi hade fått ett ekonomiskt bidrag så att vi själva hade kunnat styra inköpen.

– Det finns givetvis ett antal olika sätt för staten att stötta folkbiblioteken. Vi har exempelvis Lärcentrum Orust inrymt i biblioteket som många distansstuderande besöker. De studerande har ibland tillgång till databaser via sitt högskolebibliotek som vi inte har. Det lokala biblioteket skulle fungera mycket bättre som utbildningsplats om vi hade tillgång till de databaser som eleverna använder. Där skulle staten kunna komma in och stötta, dels med kompetensutbildning för bibliotekspersonalen dels med licenser till fler databaser.

Text: Ann-Charlotte Hammarén

Det intressanta redan köpt

”Biblioteken är bra på att välja litteratur!”

Det anser Britta Särnmark, biträdande bibliotekschef i Härryda kommun. Hon ifrågasätter därför behovet att fyra gånger per år få kartongvis med böcker när biblioteken inte har råd med licenser till databaser.

Text och foto Ann-Charlotte Hammarén

En del av de litteraturstödda böckerna är gångbara. Men den allra smalaste lämnar vi till Göteborgs Stadsbibliotek, berättar Britta Särnmark.

Vår roll är inte att enbart tillhandahålla litteratur. Bibliotekets roll idag är också att vara informationsförmedlare och då är inte böcker den enda informationskällan, poängterar Britta Särnmark.

Hon menar att de böcker som är intressanta har man ändå redan hunnit köpa in innan de kommer med Kulturrådets sändning.

Ett annat skäl till att hon är kritisk till stödet är att samma urval böcker skickas till samtliga kommuner oberoende av kommunens storlek, antal bibliotek och befolkningsstruktur.

– Bibliotekarier jobbar mycket med omvärldsbevakning. Vi strävar efter att anpassa bokinköp och tjänster efter kommuninvånarna och deras behov. Att skicka ut samma böcker till alla går tvärtemot detta tänkande.

Britta Särnmark påpekar också att leveranserna även leder till en skev fördelning biblioteken emellan.

– Härryda kommun med sina 30 000 invånare får lika många böcker som Göteborgs kommun. På ett bibliotek av Göteborgs Stadsbiblioteks storlek, som dessutom delar på en bokleverans med ett flertal andra bibliotek, märks knappt de litteratur-

stödda böckerna medan böckerna upptar en betydligt större del av ett mindre bibliotek i en liten kommun.

En fördelning som enligt Britta Särnmark inte kommer någon part till godo.

– Om det är något bibliotek som ska ha en proportionellt större andel smal litteratur är det ju de stora biblioteken i de större städerna. Där finns till skillnad från på de mindre orterna en efterfrågan på denna typ av litteratur. Däremot är det inte självklart att ett bibliotek på en mindre ort ska ha ett stort urval udda böcker.

Britta Särnmark hävdar att dagens system med fjärrlån räcker för att täcka den efterfrågan på smalare litteratur som finns.

– Det går ju bra att via vilket litet filialbibliotek som helst i landet låna vilken bok som helst. Att med tanke på det fortsätta skicka ut en massa böcker till alla kommuner kan upplevas av oss, i mindre kommuner, som ett resursslöseri.

Britta Särnmark undrar om inte litteraturstödet är ett stöd till förlagen och litteraturen snarare än ett biblioteksstöd.

– Vill man stötta biblioteken måste man fokusera på användarna och deras behov. Vi får inte glömma bort att biblioteken finns till för invånarna i kommunen och inte för bibliotekarierna, förlagen eller författarna.

”Vi strävar efter att anpassa bokinköp och tjänster efter kommuninvånarna och deras behov.

Att skicka ut samma böcker till alla går tvärtemot detta tänkande.”

Ska man stötta biblioteken anser hon att man måste satsa på att modernisera verksamheten. Att tillgodose invånarnas behov av informations- och medie-försörjning framhåller hon som bibliotekens viktigaste uppgift i dag. Ett mål som, enligt henne, de flesta mindre bibliotek med da-

gens minskade resurser inte har en chans att uppnå. Utökade elektroniska resurser och mer kunskap i hur man utnyttjar dem man redan har är någonting Britta Särnmark efterfrågar.

– Som medborgare ska man kunna gå till sitt bibliotek och få hjälp att finna den information man söker. Det räcker inte med att biblioteket har tillgång till exempelvis Medicarkivet, Presstext, Affärsdata och Landguiden. Lika viktigt är att personalen har kompetens, att de själva kan söka i databaserna, och har tid att lotsa besökarna rätt. Att endast ha tillgång till de allmänna databaserna är inte heller tillräckligt.

– Jag tycker att man ska ha tillgång till samma informationskanaler när man börjat som jobba som man hade som student. Därför borde det vara en självklarhet att man på folkbiblioteken kan söka i samma databaser som på universitetsbiblioteken.

En dag finns läsare

”Man måste tänka på läsarna! Det är bibliotekens plikt att ta emot de litteraturstödda böckerna och lyfta fram dem.”

Boel Unnerstad, författarförbundets ordförande, blir oroad när hon får höra att det finns ett visst motstånd bland bibliotekspersonal mot att få böcker från Kulturrådet.

Text och foto Ann-Charlotte Hammarén

Så ska man väl inte se på stödet! utropar hon. Kan man inte se det som en självklarhet istället? frågar hon i nästa andetag. Nu med tydlig vädjan i rösten.

Utlåningen av litteraturstödda titlar har ökat, såväl i antalet titlar som i antal exemplar. Men av alla litteraturstödda titlar som nu finns i bibliotekens bestånd är det en större andel än innan distributionsstödet införande som står outlånad. Med bakgrund mot denna lite dystra statistik från Statens Kulturråds egna utredning ”Bästsäljare och hyllvärmare” kan man tycka att det ligger nära till hands att ifrågasätta distributionsstödet som läsfrämjande åtgärd. Boel Unnerstad håller inte med och svarar med att ställa en motfråga.

– Om böckerna inte finns hur ger man då låntagarna chansen att läsa något de inte brukar läsa?

Hon anser inte heller att det är bibliotekens roll att spinna vidare på det faktum att det finns få eller inga läsare av de litteraturstödda titlarna. Att en stor del av böckerna sällan eller aldrig lånas ut är, enligt henne, inget skäl att ifrågasätta distributionsstödet.

– Författarförbundets linje är att tänka ur läsarnas perspektiv. Och bibliotekarierna kan väl inte påstå att de vet vilka böcker som inte kommer att lånas ut. Det är väl ingenting som är konstant utan sådant ändrar sig ju. Dessutom kan biblioteks-

– Om böckerna inte finns hur kan man då ändra på läsvanorna, undrar Boel Unnerstad

besökarna inte efterfråga det de inte känner till. Därför är det så viktigt att se till att böckerna också verkligen exponeras ordentligt.

Boel Unnerstad anser inte heller att man kan utgå ifrån majoritetens smak när man väljer ut litteratur.

– Det vore inte rättvist om de som vill läsa Liza Marklund har större möjlighet att finna det de söker än de som exempelvis vill läsa Ann Jäderlunds lyriksamling.

Att distributionsstödet leder till mer jobb för bibliotekarierna och överfyllda hyllor tycker hon inte heller håller som argument

mot Kulturrådets bokutskick.

– Jag känner stor sympati för problematiken, men man får inte låta ett stöd som kommer läsarna till godo slarvas bort på grund av praktiska problem. Man måste se till att lösa det på annat sätt än att ifrågasätta själva distributionsstödet.

– En dag finns det läsare och då ska också böckerna finnas där, säger hon bestämt.

Pröva nya vägar

”Litteraturstödet är inte utformat för att ta hänsyn till läsarna eller biblioteken. Stödet ges med tanke på bokens kvalitet och är ett stöd till förlagen.”

Birgitta Modigh, ansvarig för litteraturstödet på Kulturrådet tycker att det huvudsakliga syftet med stödet uppnås men inser att det också har sina svagheter.

Text Ann-Charlotte Hammarén

Efter drygt 25 år med en i stort sett oförändrad form för litteraturstöd kan det vara dags att pröva nya vägar. Ett nytt litteraturstöd ska präglas av Kulturrådets ledord öppenhet, transparens, dialog och samverkan. Det innebär att formerna för stödet ska vara tydliga och utformas i samråd med branschen. Det ska också vara en tydlig koppling mellan mål och resultat.

Detta står att läsa på Kulturrådets hemsida angående deras ansvar att ständigt pröva sina insatser för att uppnå regeringens och riksdagens mål. Att det finns ett motstånd bland kommunbiblioteken att få de litteraturstödda böckerna kan tyckas vara ett skäl att ifrågasätta stödet. Birgitta Modigh håller till viss del med.

– Om man vill vara kritisk så är detta den negativa delen av stödet; att samma böcker går ut till alla kommunbibliotek i landet och att man inte tar hänsyn till den tilltänkta läsaren. Men syftet med stödet är å andra sidan inte att stötta biblioteken, varför det inte heller är anpassat efter bibliotekssammanhang eller lokala intressen. Det är i första hand ett förlagsstöd som ska främja kvalitet och mångsidighet i utgivning.

Så du kan förstå bibliotekariernas invändningar mot distributionsstödet; att få hundratals böcker som de själva inte valt samtidigt som de saknar andra resurser?

– Javisst förstår jag. Men man kan också vända på det; att de som bor på en liten ort, kanske utan bokhandel, tack vare distributionsstödet varje år får tillgång till 800 nya kvalitetsböcker på det lokala biblioteket. Och det är just det som är tanken med distributionsstödet; att garantera att alla får tillgång till de litteraturstödda titlarna genom att de finns på samtliga kommunbibliotek i landet. Och det finns mindre kommunbibliotek som är väldigt positiva till att få böckerna just av den anledningen liksom det finns bibliotek som är negativa av samma anledning.

Att man skulle anpassa stödet efter biblioteken önskemål och göra det möjligt för kommunbiblioteken att välja från en lista över litteraturstödda titlar istället för att skicka ut samma böcker till alla, är en tanke som kommit upp i Kulturrådets egen rapport ”Bästsäljare och hyllvärmare”. Är inte det en lämplig förändring?

– Nej det tycker jag inte. Det skulle innebära alltför mycket administration och bli betydligt dyrare. Dessutom skulle en sådan valmöjlighet innebära att man förlorar själva grundtanken med stödet; att man överallt i landet ska ha tillgång till de litteraturstödda titlarna.

Men tanken med distributionsstödet är att sprida de litteraturstödda titlarna och främja läsande. Att en stor del av böck-

erna inte lånas ut måste väl ses som ett misslyckande?

– Det är svårt att skilja ut det läsfrämjande syftet från produktionen av litteratur. Det huvudsakliga syftet med litteraturstödet inklusive distributionsstödet är att garantera ett brett urval av litteratur. Att läsarna får del av utbudet är nästa steg.

Men väger man inte alls in om det finns presumtiva läsare när man beslutar att ge en bok litteraturstöd?

– Man får utgå från att förlagen tänker att det finns läsare när de bestämmer sig för att ge ut boken. Arbetsgruppen som tar beslut om litteraturstöd tar inte hänsyn till om det kan finnas läsare eller inte utan gör en bedömning endast utifrån bokens litterära kvalitet.

Det låter märkligt att man skickar ut 800 litteraturstödda titlar per år till samtliga kommunbibliotek utan att ta hänsyn till varken biblioteken eller läsarna när man beslutar om vilka böcker som ska få litteraturstöd.

– Ja det kan tyckas. Och man har faktiskt börjat resonera i arbetsgruppen just kring detta; om man, när man beslutar om litteraturstöd, ska ta viss hänsyn till att böckerna ska distribueras till biblioteken.

Matilda Ernkrans

Ledamot i kulturutskottet (s)

Ansvar för språk, litteratur, bibliotek och kulturtidskrifter

Vad anser du om distributionsstödet?

– I princip tycker jag att tanken med distributionsstödet är bra; att vi gemensamt tar ansvar för att de litteraturstödda böckerna når sina läsare. Men jag är också medveten om att det finns kritik från de mindre kommunbiblioteken om att böckerna inte lånas ut.

Har du förståelse för det motståndet som finns mot distributionsstödet?

– Självklart kan jag förstå problematiken. Jag kommer själv från Hallsberg som är en liten ort på 16 000 invånare. Men samtidigt är biblioteken kommunernas största kultursatsning och vi har ett gemensamt ansvar att sprida de böcker som får litteraturstöd. För mig finns en finess med biblioteken att man som medborgare också ska kunna få tag på den udda boken på sitt bibliotek. Jag inser att man skulle kunna göra det genom att låna via varandra men jag tror ändå att det är en annan sak att boken verkligen finns på plats.

”vi har ett gemensamt ansvar att sprida de böcker som får litteraturstöd”

Är inte distributionsstödet snarare ett stöd till förlagen än ett sätt att stötta biblioteken?

– Nej det tycker jag inte. Grunden när det gäller litteraturstödet är att garantera kvalitet och mångsidighet i bokutgivningen så att medborgarna garanteras ett brett urval litteratur. Och eftersom biblioteken finns närmast medborgarna ska böckerna finnas där.

Skulle man inte kunna skicka ut pengar som motsvarar värdet av ett års litteraturstödda titlar istället så att biblioteken kan välja den läsfrämjande metod de själva tycker bäst passar sina besökare?

– Ingenting är för evigt i den här världen och vi måste naturligtvis granska hur distributionsstödet fungerar. Men än så länge är det relativt nytt och beslutet att införa distributionsstödet gjordes trots allt efter en omfattande utredning.

Diskuterar ni distributionsstödet som enskild fråga?

– I dagsläget har vi inte fått någon extra uppvaktning kring distributionsstödet. Den enskilda fråga kring distribution som vi diskuterar är kulturtidsskrifternas distributionskanaler.

Det ska bli spännande att se om denna fråga kommer upp i remissvaren på utredningen ”Om biblioteksverksamheterna”.

Lennart Kollmats (fp)

Ordförande i kulturutskottet

Hur ser du på distributionsstödet?

– Distributionsstödet är ingenting vi diskuterar som specifik fråga. Men om alternativet skulle kunna vara att skicka ut bidrag i rena pengar istället för böcker tycker jag det är att föredra eftersom vi vill öka regionernas och då även kommunernas självbestämmande. Dessutom vill vi minska anslagen till Kulturrådet. Och då handlar det inte om en besparing utan om en överföring till regionen. De är mogna att ta egna beslut.

”om alternativet skulle kunna vara att skicka ut bidrag i rena pengar istället för böcker tycker jag det är att föredra”

Du menar att det bör vara varje enskilt biblioteks ansvar att bestämma vilka böcker som ska finnas på det lokala biblioteket?

– Det är upp till regionerna att bestämma hur de väljer att fördela ansvaret. Men det är ju rimligt att ett bibliotek som ligger i ett villaområde exempelvis har mycket böcker om trädgårdsskötsel.

På vilket sätt skulle staten kunna stötta biblioteken?

– Generellt tycker vi att det är alltför mycket detaljstyrning idag. Man borde ha mer förtroende för de regionala politikerna. Därför är vi emot en bibliotekslag. Det finns

ju ingen lag om att det ska finnas ett sjukhus i varje landsting. Jag har tillit till att samtliga politiska partier är angelägna om biblioteken och litar därför på att biblioteken kommer att finnas och skötas utan en lag.

Ideas from idea store

Idea Store, Bow är beläget i en ombyggd affärslokal vid en stor affärsgata, vägg i vägg med en Supermarket och är det första exemplet på ett nytt bibliotekskoncept i London.

Det började planeras 1999 och öppnades i maj 2002 – snart öppnas ytterligare sex Idea Stores – a winning concept.

Sedan starten har besöksantalet och nyttjandet på Idea Store, Bow tredubblats.

Idea Store - Library Learning Information	Hur kom man fram till konceptet?	Innehållet i Idea Store, Bow
<p>har växt fram och planerats mot följande bakgrund: I kvarteret Bow i stadsdelen Tower Hamlets i östra London, fanns på 90-talet många gamla slitna bibliotek som drabbats av kraftiga nedskärningar och som utnyttjades dåligt.</p> <p>Man fann att:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Endast 31 % av den lokala befolkningen hade tillgång till Internet - Mindre än 20 % av befolkningen använde biblioteken i stadsdelen - Mindre än 5 % använde sig av vuxenutbildningens utbud - Det fanns stora behov av att öka baskunskapen för att kunna fungera i samhället <p>I stadsdelen fanns flest bibliotek per capita i London - men onåbara för vanliga människor.</p> <p>"Vi upptäckte att vi hade servat en minoritet, och den hade fått mycket god service. Men nu arbetar vi för majoriteten" berättade vår värd Zoinul Abidin.</p>	<p>Jo, genom undersökningar - man frågade invånarna. Man gjorde intervjuer i hemmet och på gatorna, man genomförde workshops och hade focusgrupper, arbetade med riktade enkäter till låntagare, ickelåntagare, kommunanställda, distansstuderande med flera.</p> <p>Ville man ha ett bibliotek?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jo, sa 98 %. <p>Vad är då viktigt?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lokaltitet och innehåll! <p>Önskemål som framfördes:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Det ska ligga där det finns affärer, post och bank - Generösa öppettider - Ett café - Man ska kunna lära sig använda datorer och studera där - Det ska finnas film, musik och böcker 	<ul style="list-style-type: none"> - Traditionell biblioteksservice - Livslångt lärande som även omfattar vidare och högre utbildning, både på distans och med hjälp på plats – här ingår utbildningar tillsammans med andra vuxenutbildningsanordnare, familjeutbildning, läxhjälp för barn och vuxna; även tillsammans - Utställningsytor – även för framträdanden - Café - Generösa öppettider – 7 dagar i veckan, sammantaget 71 timmar - Modern IT-utrustning - Satsning på modernare och nyare former av media - Samarbete och stark förankring i lokalsamhället

Samtala gärna Ät & drick Tillåtet att använda mobiltelefoner Inga förbudsskyltar – No "No" signs!

Policy för Idea Store, Bow

Yrkestitlarna försvann

De bibliotekarier som tidigare arbetat i Bow fick söka de nya tjänsterna i Idea Store – bara ett fåtal sökte.

Istället valdes den nya personalen ut efter kriterier som social kompetens och språkkunskaper i de språk som finns i området.

Yrkestiteln Librarian försvann – här finns assistenter, ämnesansvariga, cafépersonal, väktare, administratör och en föreståndare – dock finns personer anställda med bibliotekarieutbildning.

Nu har man nära 30 000 besökare i veckan och under öppettiderna utnyttjas datorerna över 60%. Nära 30% av ungdomarna under 16 år använder sig av Idea Store.

Genomtänkt strategi

Idea Store, Bow har haft en genomtänkt strategi för att påverka, förändra och utveckla verksamheten för sina invånare. Man vill förändra och förbättra för dem, få dem att ta del av utbildning och kultur, kunna påverka samhället och få ett arbete – att verka för "social inclusion" istället för "social exclusion".

I lokalområdet har affärsverksamheten ökat, den lokala kulturen stärkts och blivit starkare ekonomiskt och mer varierad.

En god idé består av flera andra goda idéer.

Litteraturtips

Läs mer om Idea Stores – www.ideastore.co.uk

Stenqvist, Bjarne / Är det på efterkälken Sverige åker? (2003) Läs kapitlet om Storbritannien och dess bibliotekspolitik, s 11

Ali, Monika / Brick Lane – roman som utspelar sig i stadsdelen Tower Hamlets

Varför älskar inte biblioteken

mina litteraturstödda böcker till 100 %

Ibland kan det vara problematiskt att vara både bibliotekarie och författare; i vissa sammanhang är det omöjligt att ens försöka sitta på två stolar samtidigt.

Text Christer Hermansson

Krönikören är förste bibliotekarie vid Lärarhögskolan i Stockholm, författare och suppleant i Sveriges Författarförbunds styrelse, sammankallande i Författarförbundets Biblioteksråd.

Som bibliotekarie vet jag att jag måste följa bibliotekets inköspolicy, om någon sådan existerar, och hårt hållna budget och på sätt exkludera många böcker av hög litterär kvalitet. Då kan författaren i mig väckas och jag tänker naturligtvis på att en författare vill bli läst och rikt representerad på biblioteken så att allmänheten får möjlighet att ta del av resultatet av det hårda och tunga arbete som att skriva en bok innebär. Men ändå måste jag som bibliotekarie göra ett högst subjektivt urval av litteratur som ska förvärfvas.

Jag har som bibliotekarie deltagit i många för författarna hemska inköpsmöten både på folk-, sjukhus- och forskningsbibliotek. Snabba och ogenomtänkta beslut baserade på ofta ett enda dilettantiskt omdöme i BTJ:s sambindningshäfte. Ofta togs ingen hänsyn till aktuella och fördjupade dagstidningsrecensioner utan BTJ-oraklerna var allenarådande. Och glöm inte alla författare vars böcker aldrig recenserar av BTJ på grund av olika anledningar.

Hur ska en författare då få in sin bok på ett bibliotek? Här ska jag heller inte gå in på enskilda bibliotekariers litterära preferenser som kan innebära att vissa författares verk aldrig kommer att existera på vissa bibliotek. Litterära preferenser som verkligen kan ifrågasättas: köps litteraturen in för bibliotekariernas eller medborgarnas skull?

Som författare har jag sedan 1990 publicerat sex skönlitterära böcker på Symposium och Pequod Press. Av dessa har fyra böcker fått litteraturstöd. För små förlag kan litteraturstödet vara helt avgörande för om man ska fortsätta publicera en författare eller inte.

Goda recensioner i storstadspressen påverkar sällan biblioteksinköpen eller försäljningen i bokhandeln eller bokklubbar om man inte har resurser att distribuera och marknadsföra böckerna effektivt, vilket små förlag sällan har. Och som författare är det alltid tråkigt och bedrövtigt för självförtroendet om en bok man kämpat

länge med inte bedöms vara tillräckligt bra för att få litteraturstöd.

1999 infördes distributionsstödet som innebär att förlagen mot viss ersättning ska skicka 385 exemplar till den distributör som Kulturrådet har avtal med, för vidare distribution till länsbibliotek eller folkbibliotek och till ett antal bokhandlar. Det borde för min del betyda att mina tre senaste böcker som alla fått litteraturstöd "Världen är bara prat", "Ich bin ein Bibliothekar!" och "Jag önskar att jag vore lika vacker som Sebastian tror att han är" skulle finnas på samtliga svenska folkbibliotek. Men så är inte fallet, och jag undrar förstås varför.

I rapporten "Bästsäljare och hyllvärmare – bestånd och utlåning av boks titlar med litteraturstöd 1998-2000", Statens kulturråd 2002:2, konstateras det inledningsvis att visserligen har tillgången till litteraturstödda böcker ökat markant på de undersökta biblioteken, men samtidigt så upplever bibliotekspersonalen distributionsstödet som betungande. Att inte alla böcker finns tillgängliga för medborgarna

KULTUR OCH UTVECKLING I SMÅ KOMMUNER EN KONFERENS- INSPIRATIONS DAG TRANEMO 21 OKTOBER

Reflexion och samtal kring kultur, lärande och tillväxt
Kostnadsfri! Sista anmälningsdag 15 september
För info: Agneta Blomberg 0325-792 97
Berit Lomås 0702-078178

Arrangör: Tranemo Kommun

beror bland annat på att förlagen ibland inte skickar böcker, ibland "hinner inte" biblioteken ta hand om de böcker som levereras och ibland avstår biblioteken medvetet från att utrusta och katalogisera böckerna.

I rapporten kan man läsa att i snitt bara åttio procent av de stödda titlarna i kategorin ny svensk skönlitteratur för vuxna fanns i de undersökta bibliotekens bestånd. På ett bibliotek saknades femtio procent av de nya titlarna. Och om man sedan läser intervjuerna får man höra både det ena och andra. På ett bibliotek var man negativ till att det skulle skickas ut böcker till folkbiblioteken utan att personalen hade något inflytande på urvalet, och på ett annat bibliotek ville man själva välja litteraturen helt och hållet.

Det fanns på vissa bibliotek fördomar om att litteraturstödsböckerna var tråkig finkultur som ingen ville läsa. Vad ska man göra med alla "böcker man inte har nytta av, som inte lånas ut, hur ska man mäta med att stoppa in allt i hyllorna"? Och vissa vuxenböcker skulle man gärna ha avstått ifrån, anser personalen på ett annat bibliotek.

När jag som författare ibland har sökt i olika bibliotekskataloger efter mina litteraturstödda titlar så undrar jag varför böckerna måste stigmatiseras och benämnas "Litt.stöd", "KUR" eller "Kulturstödsböcker"? Är det för att markera ett avståndstagande från Storebror Statens litteraturstöd till kvalitetslitteratur? Är det ett sätt att uttrycka att denna littera-

tur tar biblioteket inte något som helst ansvar för? Detta är ett dekret! Vi gör bara som vi blivit tillsagda...

Varför marknadsför inte biblioteken denna kvalitetslitteratur istället? Några goda exempel finns i rapporten från Kulturrådet men de är alldeles för få. Tänker bibliotekarier och annan bibliotekspersonal aldrig på författarna? Det är faktiskt vi författare som skriver böckerna, som skapar förutsättningar för era arbeten! Ni är tjänstemän ute på biblioteken som borde vara tacksamma för att ni ska bidra till att medborgare i Sverige får ta del av god litteratur.

Alla människor är kanske inte intresserade av Elsie Johansson litterära produktion. Varför inte hålla ett bokprat om Ulf Karl Olov Nilsson komplexa och underbartmångtydiga "Familjeoxymoronen"? Låter det jobbigt? Ja, litteratur är ofta krävande både att läsa och inte minst att skriva.

Biblioteken som får litteraturstödsböcker borde fråga sig själva vad de kan göra för de svenska författarna som skrivit och slitit med dessa böcker i årtal istället för att gnälla på Kulturrådet. Vad gör ni för de svenska författarnas kvalitetslitteratur? Hur många författarprogram har ni haft på sistone? Hur många nya författares böcker har ni läst och tagit del av sedan distributionsstödet infördes? Och hur många av dessa böcker har ni bokpratad om för allmänheten? Hädanefter förväntar jag mig att alla mina litteraturstödda utgivna böcker sedan 1999 kommer att finnas tillgängliga för landets medborgare på samtliga svenska folkbibliotek.

sista ordet...

Förr köpte man in böcker utifrån vad man trodde att folk ville läsa istället för att utgå från vad de verkligen ville ha. Idag jobbar de flesta bibliotek med omvärldsbevakning – man strävar efter att anpassa bokinköp och tjänster efter invånarnas behov. Att skicka ut samma böcker till alla kommunbibliotek i landet, tycker vissa, går stick i stäv mot denna strävan. Dessutom skapar boklådorna från Kulturrådet en massa merjobb och nya hyllmetrar med outlånade böcker. Det kan till och med upplevas som provocerande när det dimper ner kartongvis med obeställda böcker när biblioteket är i så stort behov av allt annat än just böcker.

De kritiska rösterna mot distributionsstödet är många men inte särskilt hätska. Gemensamt är snarare att man efterlyser att problemen synliggörs eller som chefen för Göteborgs stadsbibliotek Christina Persson uttrycker det "Jag vill inte att diskussionen ska landa på om man ska lägga ned distributionsstödet eller inte utan istället att vi frågar oss hur det bästa stödet kan se ut."

Bland försvararna av distributionsstödet finns såväl sakliga, värdjande och hätska röster. Christer Hermansson utmärker sig som argstint och går i egenskap av författare, han är även bibliotekarie, till angrepp mot sina bibliotekskollegor. Han frågar sig bland annat varför de inte marknadsför "denna kvalitetslitteratur istället" och påpekar att de borde vara tacksamma för att de får bidra till att medborgare i Sverige får ta del av god litteratur. Betydligt mer diplomatiska är Kulturrådets Birgitta Modigh och författarförbundet ordförande Boel Unnerstad som båda "förstår problematiken". Men Unnerstad manar ändå till att man måste tänka på läsarna och frågar sig om bibliotekarierna verkligen i förhand kan veta vilka böcker som kommer att lånas ut. Dessutom undrar hon hur låntagarna ska få chansen att läsa något de inte brukar om böckerna inte finns på plats. Birgitta Modigh medger att det finns nackdelar med stödet. Och en positiv nyhet för de kritiska är att man tydligt redan börjat resonera på Kulturrådet om man ska börja ta hänsyn till att de litteraturstödda böckerna faktiskt distribueras till biblioteken.

Ann-Charlotte Hammarén

Tänker bibliotekarien och annan bibliotekspersonal aldrig på författarna?

EN DAG FINNS DET EN LÄSARE
OCH DÅ SKA BÖCKERNA FINNAS DÄR

TANKEN ATT FÖR RÄTTVISANS
SKULL SKICKA SAMMA BÖCKER
TILL KOMMUNER I HELA LANDET
ÄR ATT TÄNKA FEL!

Framsidan

2/04

Aktuellt magasin från Regionbibliotek Västra Götaland

OH ALTERNATIVET SKULLE KUNNA
VARA ATT SKICKA UT BILDAG I DENNA
PENGAR ISTÄLLET FÖR BÖCKER
TYCKER JAG DET ÄR ATT FÖREDRA

VI HAR ETT GEMENSAMT ANSVAR
ATT SPRIDA DE BÖCKER SOM
FÅR LITTERATURSTÖD